నైవేద్యం

వి. ఎస్. అవధాని

అటు పిల్లనిచ్చిన మామగారూ, ఇటు కన్నతండ్రీ మరణించడంతో పరంధామయ్యగారు ప్రయోజకుడయాడు. అదివరకు అప్రయోజకుడని కాదు కాని ఆయనలో బీజమాత్రంగా వున్న ఆశయాలూ, ఆదర్శాలూ కార్యరూపం దాల్చే అవకాశం లభించిందాయనకు. రెండువైపులనుంచీ ఇరవై ఎకరాల మాగాణి భూమీ నాలుగువేల రూపాయల రొఖ్ఖమూ ఆయన చేతిలోకి వచ్చినవి. ఇద్దరు తమ్ముళ్ళనూ ఒక బావమరదినీ ఆయన పోషించవలసి వచ్చింది.

విద్యార్థి రోజులలో ఆయన సంపాదించిన పేరు ప్రఖ్యాతుల కారణంగా స్వగ్రామంలోనే జిల్లాబోర్డు ప్రాథమిక పాఠశాల హెడ్మాస్టరు ఉద్యోగం ఆయన సంపాదించాడు.

పరంధామయ్యగారంటే మామూలు పంతులు కాదని స్వగ్రామానికేమిటి అసలు ఆ తాలూకాకే తెలిసిరావడానికి ఒక సంవత్సరంకూడా పట్టలేదు.

ఆయన ఉద్యోగానికి వచ్చేటప్పటికి ఆ వూళ్ళో స్కూలు నామమాత్రంగా వుండేది. పంతుళ్ళున్నారంటే ఉన్నారు. పాఠాలు చెపుతున్నారంటే చెపుతున్నారు. పిల్లలు బడికి వెళుతున్నారు. ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నారు. ఇక స్కూలు భవనంకూడా అంతంతమాత్రంగానే వుండేది. పరంధామయ్యగారు స్కూలుకు హెడ్మాస్టరుగా రాగానే ఆ పరిస్థితి మారిపోయింది స్కూలు అంటే యేమిటో పిల్లలకూ, గ్రామస్థులకూ, ఉపాధ్యాయులకూ కూడా తెలిసివచ్చింది.

పరంధామయ్యగారు తెల్లవారుఝామున నాలుగు గంటలకే నిద్రలేస్తాడు. కాలవలో స్నానం చేసివచ్చి గంటసేపు జపం చేస్తాడు. సరిగ్గా ఆరున్నరకల్లా బడికి వెళతాడు. ఆ స్కూలుకు ఆ రోజులలో జవాను లేడు. కనుక ఆయనే తలుపులు తీసి గదులన్నీ వూడుస్తాడు. తానే మొదటి గంట కొడతాడు. మొదటి గంట కొట్టిన అయిదు నిమిషాలకల్లా పంతుళ్ళందరూ రావాలి. ఖర్మం కాలి ఏ యిబ్బంది కారణంగానైనా యే పంతులయినా ఒక రోజు ఆలస్యంగా వస్తే, పరంధామయ్యగారు వాళ్లను ఏమీ అనకపోయినా వాళ్ళకే ఏదో బాధ కలిగేది. ఇక క్లాసులో పిల్లలకు చదువు చెప్పడం విషయంలో పరంధామయ్యగారికి ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నది. పంతుళ్ళను అగౌరవపరచడం కాదు గాని, ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళల్లో చాలామంది పంతుళ్లు పిల్లలకు చెప్పవలసిన పాఠాలను ఇంటివద్ద చదవరు. పరంధామయ్యగారు అలా కాదు. ఆయన పిల్లలకు చెప్పవలసిన పాఠాలన్నీ శ్రద్ధగా చదువుతాడు. మనకు తెలిసిన విషయాలన్నీ పిల్లలకు కూడా తెలిసేటట్లు చెప్పడమే విద్యాబోధన. అందుకని ఆయన ఎప్పుడూ క్లాసులో పిల్లల ఎదుట పాఠం చదవడు. పాఠంలోని విషయాలపై పిల్లల దృష్టిని ఆకర్షించడానికిగాను తమాషా తమాషా ప్రశ్నలు వేస్తాడు. కొందరు పిల్లలు కొన్ని ప్రశ్నలకు సరయిన జవాబులు చెపుతారు. ఆ ప్రశ్నల సహాయంతో ఆయన పాఠంలోని విషయమంతా పిల్లలచేతనే చెప్పించి ఆతరువాత పిల్లలను ఆ పాఠం చదవమంటాడు. ఈవిధంగా పిల్లలకు పాఠం చెప్పే విషయంలో పరంధామయ్యగారు ఒక ప్రత్యేకతను సంపాదించాడు. ఆయన సంగతి తాలూకాలోని ఉపాధ్యాయులందరికీ తెలిసింది. మొదట్లో మొదట్లో ఆయన బళ్ళోపని చెయ్యడానికి కొంతమంది ఉపాధ్యాయులు జంకేవాళ్లు. కాని, తీరా ఆయనతో పరిచయం ఏర్పడ్డ తరువాత వాళ్ళకు కూడా ఆయన పద్ధతే నచ్చేది.

అంతే కాదు. పిల్లలందరిచేత పంతులు పరంధామయ్యగారు ప్రొద్దుట పూట, సాయంకాలం వేళ వ్యాయామం చేయించేవాడు. పొద్దుటిపూట ఏడుంపావుకల్లా ప్రార్థన చేయించేవాడు. పిల్లలందరూ స్నానం చేసి బడికి శుభ్రంగా రావాలి. స్నానం చెయ్యని పిల్లలచేత బడిలోనే తోటబావివద్ద స్నానం చేయించేవాడు. వీటన్నింటికంటే విచిత్రమేమిటంటే పలకలు లేని పిల్లలకు పరంధామయ్యగారు పలకలు కొని ఇస్తాడు. పుస్తకం లేని వాళ్ళకు పుస్తకాలు కొనిఇస్తాడు. హరిజనుల పిల్లలకు గుడ్డలు కొనిఇస్తాడు. ప్రతి శనివారం సోమవారం పిల్లలకు తినుబండారాలు పంచిపెడతాడు.

వీటన్నింటివల్లా ఇటు గ్రామస్థులకూ, అటు పిల్లలకూ ఆయనంటే ఒక రకమైన భక్తీ, గౌరవం యేర్పడడంలో ఆశ్చర్యం యేమిటి? పరంధామయ్యగారి కృషి రాణకు వచ్చింది. ఇన్‌స్పెక్టర్లు ఆయనను ప్రశంసించారు. జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటు ఆయనను మెచ్చుకున్నాడు. పిల్లలసంఖ్య పెరిగింది. ఆ పురాతన కాలపునాటి కొంప బడికి చాలకపోయింది. పైగా అయిదేండ్లలో ఎలిమెంటరీ స్కూలల్లా హాయర్ ఎలిమెంటరీ స్కూలయింది.

ఎలాఅయినా స్కూలుకు సొంత భవనం ఏర్పాటు చెయ్యాలన్న పట్టుదల పరంధామయ్యగారికి ఎక్కువయింది. జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటును అడిగితే లాభంలేదన్నాడు. ఊళ్ళో పెద్దలందరినీ సమావేశపరస్తే అయిదువందల రూపాయలకంటే ఎక్కువ చందాలు వసూలుకాలేదు. పరంధామయ్యగారు వెనుకముందులు చూడకుండా ఏడు వేల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి స్కూలుకు సొంతభవనం కట్టించాడు. పెద్దతోట వేశాడు. బళ్ళో రాట్నాలూ, మగ్గాలు పెట్టించాడు. నేతపరిశ్రమలోని శిక్షణ పొందిన ఒక స్నేహితుని సహాయంతో బళ్ళోనే ఖద్దరు నేయించేవాడు. చిన్నపిల్లలచేత చాపలు అల్లించేవాడు.

ఈ విధంగా స్కూలు దినదినాభివృద్ధి చెందడంతో పంతులు పరంధామయ్యగారి పేరు జిల్లా అంతటా మారుమ్రోగిపోయింది. పైగా తన స్కూలులో ఎనిమిదవ తరగతి పాసయినవాళ్ళల్లో అనేకమందిని ఆయన సొంత ఖర్చుతో ట్రెయినింగుకు పంపించాడు.

2

ఒకనాడు పరంధామయ్యగారితో కలిసి పనిచేస్తున్న రామమూర్తి బడికి ఆలస్యంగా వచ్చాడు. వస్తూనే రామమూర్తి తన తరగతికి వెళ్ళకుండా పరంధామయ్యగారి గదికి వెళ్ళాడు. రామమూర్తి వాలకం చూచి ఆయన యేదో ఇబ్బందిలో వున్నాడని పరంధామయ్య గ్రహించాడు.

"ఏం రామమూర్తిగారూ ఏమిటి విశేషాలు?" అన్నాడు పరంధామయ్యగారు.

"అబ్బే ఏం లేదండీ..."

★ నైవేద్యం ★

"రోజూ ఇంటిదగ్గర ఆలస్యం అవుతున్నట్లున్నది."

"అవునండీ......శుక్రవారానికి నాలుగు రోజులనుంచీ జ్వరం. ఇవాళ అదివ కూడా లేవలేదు."

"డాక్టరు కెవరికైనా చూపించక పోయారా?"

"ఆఁ...శర్మగారు మందు ఇస్తున్నారు. టైఫాయిడ్ అన్నారు. ఆస్పత్రికి తీసుకువెళ్లాలి పోతుందేమో నన్నారు."

"మరి సెలవు పెట్టి వెళ్ళకపోయారా? మన పాట్లన్నీ వాళ్ళకోసమేగా."

"అదే అనుకొంటి. సెలవు పెట్టి ఏం చేసేదీ? చేతిలో దమ్మిడీ లేదు."

అల్లాగా. ఆ మాట నాకు ఎందుకు చెప్పలేదూ?"

"ఏం చెప్పమంటారూ? ఇప్పటికే మీకు చాలా బాకీ వున్నాను."

"బాకీ మాట తరువాత చూసుకొందాం. మధ్యాహ్నం ఇంటికి రండి. చేతనయింది చేస్తాను. ఆతరువాత సంగతి తరువాతే. ఇక వెళ్ళండి. అవతల పిల్లలు గోల చేస్తుంటారు."

ఈ విధంగా పరంధామయ్యగారు చాలా మంది సంసార్లకు సహాయం చేశాడు. సంసార్లకు అనే యేమిటి? ఇన్స్పెక్టర్లు కూడా ఆయన సహాయం పొందారు. ఆయన ఆశయాలూ, ఆదర్శాలూ అంతటితో ఆగలేదు. వేదపండితులను పిలిపించి సభలు జరిపించి దుశ్శాలువలూ నూటపదహార్లూ ఇచ్చి సత్కరించేవాడు. విద్యాధికులకు మూడుపూర్ణలైనా సమారాధనలు చేసేవాడు. కనీసం పదిహేనేండ్లపాటు ఆయింట్లో ముప్పూటా ఇరవై విస్తళ్లకు తక్కువ లేచేవికావు.

ఈ విధంగా గంటకు అరవైమైళ్ల వేగంతో వెళ్ళే ఎక్స్‌ప్రెస్ ప్రయాణంగా పరంధామయ్యగారి నలభైఅయిదేండ్ల జీవితం జరిగింది.

అప్పటికి ఆయన బావమరది మూర్తి స్కూల్ ఫైనల్ పాసయినాడు. ఏదో గుమాస్తాగిరిలో చేరాడు. పరంధామయ్యగారు బావమరదికీ, పెద్దతమ్ముడికీ పెళ్ళిళ్లు చేశారు. పెద్దతమ్ముడు అన్నగారి నుంచి విడిపోయి వేరేకాపరం పెట్టాడు. అది చూచి బావమరదికూడా విడిపోయినాడు.

వెళ్ళేవాళ్ళు ఊరికే వెళ్లలేదు. పరంధామయ్యగారి ప్రశాంతజీవితాన్ని కల్లోలపరిచి మరీ వెళ్లారు. గుర్తులో పెట్టు. పరంధామయ్యగారికి ఇద్దరే పిల్లలు. పెద్దవాడు సుబ్బారావ్ స్కూల్ ఫైనల్ చదువుతున్నాడు. రెండోవాడు చిన్నపిల్లవాడు.

బావమరిదికీ పరంధామయ్యగారంటే గౌరవ భక్తులు లేవు గాని విద్వేషం కూడా లేదు. కనుక తన పదెకరాలలో మిగిలిన ఆరు ఎకరాల భూమిని తన వంతు అప్పు నాలుగు వేల రూపాయలనూ తీసుకొని వేరే వెళ్లాడు. ఇక పరంధామయ్యగారి జీవితాన్ని కల్లోలపరిచింది ఆయన పెద్ద తమ్ముడు శర్మ. శర్మకు పరంధామయ్యగారు విద్యాదానా చెప్పించాడు. భాగ్యవంతుల పిల్లను తెచ్చి పెద్దకట్నం ఇప్పించి పెళ్ళిచేశాడు. పెళ్ళయినప్పటినుంచీ శర్మ మామగారు ఆస్తి పంపిణీ చేసుకోమని శర్మను రాపాడాడు. పైగా శర్మ ఇల్లరికం వెళ్లాడు. భార్యపోరు పడలేకనైతేనేం, మామగారి మాట కాదనలేకనైతేనేం శర్మ ఆస్తి పంపిణీకోసం పరంధామయ్యగారిమీద దావా వేశాడు. శర్మ వచ్చి పరంధామయ్యగారిని ఆస్తి కావాలని అడిగితే ఏ క్షణాన్నయినా ఇచ్చేవాడు. ఆ సంగతి పరంధామయ్యగారిని ఎరిగున్నవాళ్లందరికీ తెలుసు. కాని, దావా వేశాడు. ఎందుకు వేశాడంటే ఒక చిదంబర రహస్యం ఉన్నది. పరంధామయ్యగారి మేనల్లుడు కృష్ణమూర్తి మద్రాసు క్రిస్టియన్ కాలేజీలో ఎమ్. ఏ. పాసయి ఎవరికీ చెప్పకుండా లండన్ వెళ్లాడు. వెళ్ళి ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగ్ చదువుతున్నాను పదివేల రూపాయలు అప్పుగా పంపించమని పరంధామయ్యగారికి వ్రాశాడు.

ముందు వెనుకలు చూడకుండా పరంధామయ్యగారు పది ఎకరాలు తాకట్టు పెట్టి పదివేల రూపాయలు మార్వాడీదగ్గర అప్పు తీసుకొచ్చి కృష్ణమూర్తికి పంపించాడు. కృష్ణమూర్తి చదువుపూర్తయి బొంబాయిలో ఉద్యోగంచేస్తూ వచ్చిపోయాడు. ఆ అప్పు పరంధామయ్యగారే తీర్చవలసివచ్చింది. అందుకు అయిదెకరాల పొలం అమ్మాడు. ఆ అప్పుతో తనకు సంబంధం లేదని శర్మ అంటాడు. ఆ మాట పరంధామయ్యగారి ఎదుట అనలేదు. కోర్టులో అయితే అది వేరే సంగతి. కనుకనే దావా వేశాడు. ఇందులో విచారణ జరపవలసినంత పెద్ద విషయం ఏమున్నది కనుక?

మార్వాడీలకు పోయినంత ఆస్తిపోగా మిగిలిన ఆస్తిలో రెండువంతులు శర్మకూ ఒకవంతు రెండో తమ్ముడు రంగారావ్ కూ నని కోర్టు తీర్పు చెప్పింది. రెండవ తమ్ముడి వాటాకింద పరంధామయ్యగారు ఉంటున్న ఇల్లు వచ్చింది. ఎందుకు పనికిరాని మెట్ట ఒక ఎకరంకూడా వచ్చింది.

ఇటువంటి కష్టకాలంలో రెండవ తమ్ముడు రంగారావ్ ఇంట్లో చెప్పాపెట్టకుండా లేచిపోయినాడు. ఈ ఆఖరు రోజులలో చేతికి వస్తాడని అతనిమీద పరంధామయ్యగారు పెట్టుకొన్న ఆశలు నిరాశలే అయాయి.

3

కొండలలో పుట్టినది కొండలకాలువలో విపరీతమైన వేగంతో ప్రవహించి మైదానంలో మందగమనం సాగించి చివరకు నిలవ దొమ్ము కొన్నట్లు పరంధామయ్యగారు తన జీవిత ఘట్టాలను సింహావలోకనం చేస్తున్నాడు. సింహావలోకనం చేస్తూ వరండాలో అటూ యిటూ పచారు చేస్తున్నాడు......

తన జీవితం ఎంత వేగంగా తెలియకుండా గడిచిపోయిందీ? ఇదంతా తాను ఎందుకు చేసినట్లూ? ఏమి ఆశించి ఇంతగా తాను ప్రయాసపడ్డట్లూ? ఎవరిని సంతోష పెట్టగలిగాడూ? రెండుచేతులతోనూ డబ్బు సంపాదించి ఇల్లాలినీ కుటుంబాన్నీ సంతోష పెట్టగలిగాడా? తమ్ముళ్లకు తను చేయగలిగిందంతా చేశాడా? పెద్దతమ్ముడికి విద్యాదానా చదువు చెప్పించి ఉద్యోగం చూపించి పెళ్ళిచేశాడు. పెళ్ళిచేసిన తరువాత......

ఆ శివరాత్రి నాటి సాయంకాలం ఆ విధంగా ఆ వరండాలో అటూ ఇటూ పచారు చేస్తూ ఆలోచిస్తున్న పరంధామయ్యగారికి జీవితంలో మొట్టమొదటిసారి కళ్ళు చెమ్మగిలినవి...ఆయన భార్య పార్వతమ్మగారు వరండాలో పచారుచేస్తున్న భర్తను చూచింది. ఇన్నేండ్లుగా చూస్తున్న పరంధామయ్య కొత్తగా అనిపించిందామెకు. ఆ క్షణంలో అంతగా ఆయన కళ్లు ఎందుకు ఎర్రబడ్డయి? ఎప్పుడూ గంభీరంగావుండే ఆ ముఖం ఎందుకంత కందగడ్డ అయిందీ?

"ఏమండీ......సాయంకాలమయింది. స్నానం చేస్తారా? గుడికి వెళతారా?" అన్నది భర్తను చూచి. భర్తను చూస్తే ఆమెకు మామూలుగానే భయం. భయమంటే ఆయన కొడతాడనీ, తిడతాడనీ కాదు. ఆయన స్వభావమే అంత. నిత్యాగ్నిహోత్రుడు. కర్మిష్ఠి. ఎప్పుడూ ఏదో పని చేస్తూంటే తప్ప తోచని పరంధామయ్యగారిని చూస్తే పార్వతమ్మగారికే కాదు ఇరుగుపొరుగువాళ్లకు కూడా కొంచెం భయమే.

"స్నానమా!...ఎందుకూ! సరేకాని పిల్లలేరీ?" అన్నాడు పరంధామయ్య. ఆ

అనటం మామూలుగా లేదు. దేశాంతరం పోయి ఇంటికి తిరిగివచ్చిన భర్త మొట్ట మొదటిసారి భార్యతో మాట్లాడేటప్పుడు కనిపించే ఆప్యాయత, అనురాగం ఆయన మాటలలో తొణికిసలాడినయ్.

పిల్లలేరీ అని ఆయన అడిగాడు. ఆ అడగడం పార్వతమ్మకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఆ పిల్లలు అనేవాళ్లు ఇంట్లో ఉన్నారనీ, వాళ్ళ మంచి చెడ్డల బాధ్యత తనపై ఉన్నదనీ భర్తకు ఈనాడు తెలిసిందా అనిపించింది పార్వతమ్మకు. అట్లా అని పరంధామయ్యగారు పిల్లల చదువు సంగతి కాని, మంచి చెడుల సంగతి గాని ఏమీ పట్టించకోనే పట్టించుకొనలేదని చెప్పడానికి వీలులేదు. సొంత కొడుకులను కూడా ఆయన బడిపిల్లలలాగానే చూశాడు. బళ్లో పిల్లల చదువు సంధ్యల విషయంలో ఎంత శ్రద్ధచూపించాడో ఇంట్లో తన పిల్లల చదువు సంధ్యాల విషయంలో కూడా అంతే శ్రద్ధచూపించాడు. వాళ్లకు ఏంకావాలన్నా రెండో తమ్ముడు రంగారావు ద్వారా ఆ పార్వతమ్మ పరంధామయ్యగారి అడిగించేది. పరంధామయ్యగారికి రెండో తమ్ముడంటే వాత్సల్యం కనుక రంగారావు చెప్పగానే పిల్లలకు కావలసినవన్నీ తెచ్చేవాడు. ఇట్లాంటి పరంధామయ్య ఈ వేళ—ఈ శివరాత్రినాటి సాయం సమయాన పిల్లలేరీ అని ఎందుకు అడిగాడని పార్వతమ్మగారు ఆలోచిస్తూండగా రెండో కొడుకు వచ్చి అమ్మా అన్నం పెట్టవే అన్నాడు.

పరంధామయ్యగారు వాడిదగ్గరికి వెళ్ళి ఎత్తుకున్నాడు. నెలలపిల్లవాడినే ముద్దుగా ఎత్తుకొనడానికే తీరికలేని పరంధామయ్యగారు పన్నెండేండ్ల రెండో కొడుకును ఎత్తుకొనడం పార్వతమ్మకు ఆశ్చర్యం కలిగించదా మరి! వాడు బిత్తరపోయినాడు.

"మాడు బాబూ అన్నయ్య యేడీ?" అన్నాడు పరంధామయ్య.

"కోమటి కోటయ్య కొట్టుకు వెళ్లాడు" అన్నాడు వాడు భయపడుతూ.

"ఎందుకు?" అన్నాడు పరంధామయ్య.

"అమ్మ పంపించింది"

"అట్లాగా...నువ్వు వెళ్లి పిలుచుకురా" అన్నాడు పరంధామయ్య వాణ్ని దింపుతూ. పెద్దపులి పంజాలోనుంచి ఎట్లాగో తప్పించుకోగలిగిన మేకపిల్లలాగా వాడు పరుగు తీశాడు. మళ్ళీ పరంధామయ్యగారు అటూయిటూ పచారు ప్రారంభించాడు. పార్వతమ్మ వంటింట్లోకి వెళ్ళింది. తెగిపోయిన ఆలోచనలకు అతుకు దొరికింది.

"అవును మరి. పెద్దతమ్ముడు మాత్రం ఏం చేస్తాడు? ఆస్తి అంతా అయిపోతున్నదని కనిపెట్టి వాటా పంచుకున్నాడు. వాడికీ పిల్లలున్నారాయె. ఆస్తి అంతా తన దర్జాకింద, తన ఆదర్శాలనేవాటిని అమలు జరపడంకింద, వంశగౌరవం అనేదానికింద బలి అయిపోతే వాడూ వాడి పిల్లలూ ఏం కావాలి? అదీకాక, తన తండ్రికి తానొక్కడే కొడుకు కాదుగదా? తను నిలిపినట్లు వాడు మాత్రం వంశగౌరవం నిలపవద్దా? నిలపాలి. నిలపాలంటే, వాళ్ల ఆదర్శాలనూ, ఆశయాలనూ వాళ్ళు అమలుజరపాలంటే కొంత ఆస్తి కావాలి. కేవలం ఉద్యోగం చేసి సంపాదించే డబ్బు చాలకపోవచ్చు. కనుక వాడికీ ఆస్తి కావాలి. కావాలి కనుకనే దావా వేశాడు. మిగిలిన ఆస్తి అంతా వాడికే సంక్రమించింది. ఇందులో వాడి తప్పేమిటి? వాడి తప్పు కాకపోతే తనదా తప్పు? తనేం చేశాడూ? తను కాఫీ తాగదు. వక్కపలుకు వేసుకోదు. సిగరెట్ తాగదు. ఆస్తి అయిపోయింది! ఎట్లా అయిపోయింది?..."

అంతలో 'అమ్మా' అంటూ పెద్దకొడుకు వచ్చాడు.

వంటఇంట్లో పనులు చేసుకొంటున్న పార్వతమ్మ వచ్చేలోగా పరంధామయ్యగారు కలిపించుకొని "ఏం బాబూ ఎక్కడికి వెళ్ళావ్" అన్నాడు.

పరంధామయ్యగారు కొడుకును ఈ ప్రశ్న ఎన్నడూ అడగనే లేదనిపించింది. కొడుకు ఎక్కడికి వెళుతున్నాడో తెలుసుకోవలసిన పరిస్థితి పరంధామయ్యగారికి ఇంతవరకు కలుగలేదు. అంతే కాదు. తెలుసుకొనే తీరికకూడా ఆయనకు లేకపోయింది. అందుచేత పెద్దకొడుకు తండ్రి వంక కాకుండా ఇంటి కప్పుకింద గోడకు వయూలగా చూస్తూ "రామమూర్తిగారింటికి వెళ్ళాను" అన్నాడు.

"కోమటి కోటయ్యదగ్గరికి వెళ్లావని తమ్ముడు చెప్పాడే" అన్నాడు పరంధామయ్య.

తండ్రికి నిజం తెలిసిందనే కారణంగా కొడుక్కి కలగవలసిన భయంకంటే ఆ క్షణంలో వాడికి అవమానమే కలిగింది. ఎందుచేతనంటే వాడంతట వాడు ఈ అబద్ధం చెప్పలేదు. కోమటి కోటయ్యను బతిమాలుకొని వస్తువులు అప్పుగా తీసుకరమ్మని తల్లి చెప్పింది. నాన్న అడిగితే నిజం చెప్పవద్దన్నది. చెపితే అప్పుచేసే కంటే పస్తులుండటం మంచిదని పరంధామయ్యగారు ఆగ్రహిస్తాడు. ఏమి చెప్పడమా అని వాడు ఆలోచిస్తూండగా పార్వతమ్మగారు వచ్చి వాడికి ఆబాధ తొలిగించింది.

"ఏమిటి అడుగుకొంటున్నారు? నేనే పంపించా కోమటింటికి. తెల్లవారితే పాయిలో పిల్లి లేచే వీలు కనిపించడంలేదు. అందులోను ఇవాళ శివరాత్రి. ఇవాళ్లా మంచినీళ్లుకూడా తాగకుండా ఉపవాసం వున్నారు. రెండు మానికల బియ్యం పవాశేరు నెయ్యి అప్పుగా తెమ్మన్నాను" అన్నది.

"అట్లాగా. ఇంట్లో ఏమీలేవని నాకు చెప్పకపోయావ్" అన్నాడు పరంధామయ్య. కాని, ఆ అనడంలో కోపం లేదు. అభిమానం లేదు. అభిమానంవల్ల కలిగే బాధలేదు.

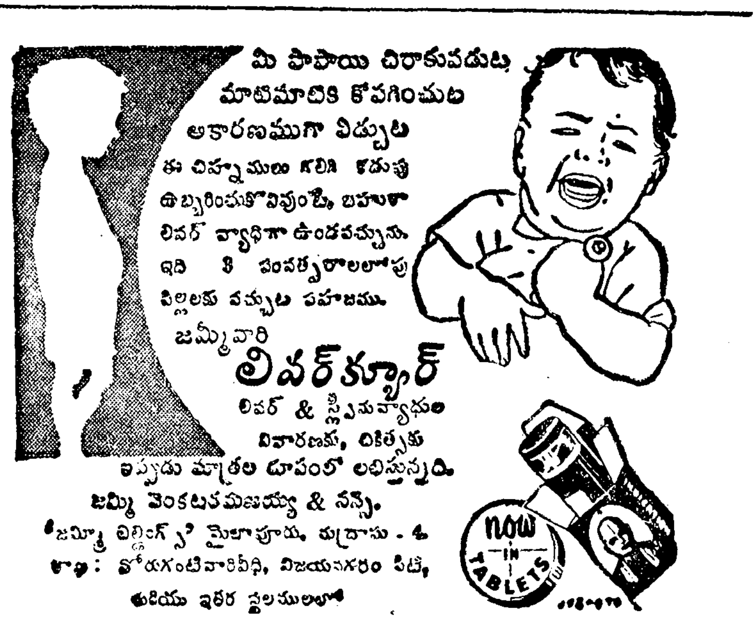

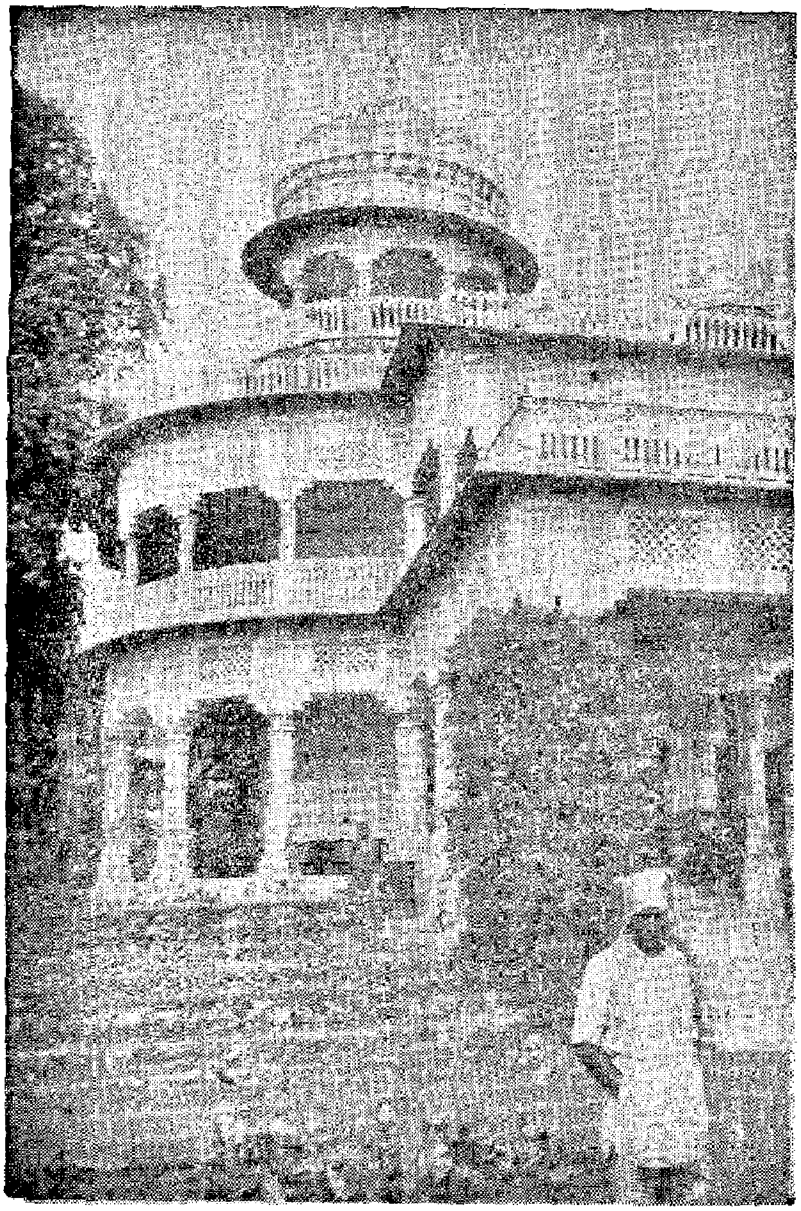

ఆనందభవన్ (అలహాబాద్)

ఫొటో: సి. సీతారాం (మద్రాసు)

★ నైవేద్యం ★

పరంధామయ్యగారు స్వయంగా కోమటింటికి వెళ్ళి ఇంట్లోకి కావలసినవి తెచ్చి ఇరవైయేండ్లు అవుతుంది. ఇంట్లో ఎప్పుడూ త్రి సేటు చదువుకునే పిల్లలో ఉద్యోగాలు దొరకనివంతులో, ఉద్యోగా లూడిన వంతులో, నౌకరులో వుంటేవాళ్లు. వాళ్ళే ఇంట్లోకి కావలసిన వస్తు తెచ్చేవాళ్లు. కోమటి కోటయ్యకు ఎప్పుడు ఖబురుచేస్తే అప్పుడు పరంధామయ్యగారు డబ్బు పంపించేవాడు.

ఆ నిశ్చిత వేళ పరంధామయ్యగారు కోటయ్య కొట్టుకు నడుస్తున్నాడు. ఆశ్చర్యం. కొట్టుకు వెళుతూండగా ఆయనకు ఈనాడు కోటయ్య పూర్వ జీవితం తేటగా కనిపించింది. ఈ కోటయ్య పదేళ్ళ వయస్సులో పకోడీలు అమ్ముకొంటూ ఇరవయ్యేండ్ల క్రిందట ఈ ఊరు వచ్చాడు. రోజంతా కష్టపడినా రూపాయ దొరకడం దుర్లభమయిన ఆ రోజులలో కోటయ్యంటే తనకు చాలా గౌరవ మేర్పడింది. ఆ గౌరవాన్ని పురస్కరించుకునే తను కోటయ్యకు పెట్టుబడి పెట్టాడు. ఆ పెట్టుబడి ఎంతో అందులో కోటయ్య తనకు ఎంత తిరిగి ఇచ్చాడో ఈనాడు పరంధామయ్యకు గుర్తులేదు. వీటన్నిటికీ యేమి వచ్చెగాని కోమటి కోటయ్య ఎంత మంచివాడు? ఎంత కష్టపడి పనిచేసి ఈనాడు ఇంత వ్యాపారం చెయ్యగలుగుతున్నాడు! కాకి చేత తను కబురుచేస్తే ఇంట్లోకి కావలసినవన్నీ పంపించేవాడు. కోటయ్య కొట్లో ధరలు ఎక్కువని పార్వతమ్మ గొడవ పెడుతుంది. ఏం ఎక్కువ ధరలు తీసుకొంటే? తీసుకోకపోతే కోటయ్య ఇంత వ్యాపారం ఎలా చెయ్యగలుగుతాడు అనుకొంటూ పరంధామయ్యగారు కోటయ్య కొట్టు దగ్గరికి వెళ్లాడు. కొంచెం దూరాన పంతులు పరంధామయ్యగారిని చూడగానే కొట్టుమీదనున్న కోటయ్య గబగబా బయటికి వచ్చి "పంతులుగారా రండి రండి. దండాలు" అన్నాడు.

"కోటయ్యా కులాసాగా వున్నావా?"

"ఏదో బాబూ మీ దయవల్ల అట్లాట్లా వున్నాను."

"ఇంకా బాధ యేమంటావా?" అన్నాడు పరంధామయ్యగారు కోటయ్యను పరకాయించి చూస్తూ.

"అవును. బాబూ. మీ దయే. ఆనాడు మీరు రెండు వేల రూపాయలు ఇచ్చి దీపారాధన చెయ్యమన్నారు. మీ చేతి చలవ వల్ల నిలబడ్డాను. ఇప్పుడు మళ్ళీ మీరే నన్ను నిలబెట్టాలి."

"అదేమిటి? కోటయ్యా అట్లా అంటున్నావ్. ఇప్పుడు నీకు నేనేం చేసి పెట్టాలి.?"

"వేరే యేమీ చెయ్యనక్కరలేదు బాబూ...పాత ఖాతాను మొత్తం 15 వందలదాకా నిలబడివున్నది. దయయుంచి రెండుమూడు రోజులలో సర్దుబాటుచేస్తే..."

పరంధామయ్య కాళ్లు వణికినయ్. కోటయ్యకు తాను 15 వందల రూపాయలు బాకీ వున్నాడా? ఇంత బాకీవుంటే యిన్ని రోజులూ ఎందుకు ఊరుకున్నాడు? మంచితనంవల్లనా? అయితే మాత్రం? తమ్ముడు దావా వేసి ఆస్తిఅంతా తీసుకుంటున్నాడన్న సంగతి కోటయ్యకు తెలియదా? తెలిస్తే ఎందుకు వూరుకొన్నాడా? ఏమో

ఆ దావా తరువాతనే కాను. ఇంత బాకీ తేలా తేరేనో?

"అట్లాగే కోటయ్యగారూ నాలుగైదు రోజులలో సర్దుబాటు చేస్తాను." అని ఎట్లాగో అనగలిగాడు పరంధామయ్య.

4

సంతులు పరంధామయ్యగారి తాతల నాటి ఇల్లు కూడా అమ్మివేశారన్న సంగతి తెలిసినప్పుడు వూరువూరంతా అనేక రకాలుగా వ్యాఖ్యానించింది.

అవును మరి. ఎంత పెద్ద ఆస్తి అయితే మాత్రం అంత జమీందారీ ఫాయిదాపోతే యేమవుతుందని కొందరన్నారు. ఎంత మంచివాడయితే మాత్రం అప్పు ఇచ్చిన వారిని తిరిగి అడక్కపోతే యేమవుతుందని కొందరు పెద్దలు తీర్పు చెప్పారు.

అవధానులుగారి—అంటే పరంధామయ్యగారి తండ్రి పేరు నిలబెట్టాడన్న కొందరు ముసలివాళ్లు కూడా ఆ గ్రామంలో లేకపోలేదు. లోకమంతా యేవిధంగా అనుకొంటున్నా, తన కనుసైగలలో మెలిగిన పంతుళ్లే యీనాడు తన తప్పులు పట్టడానికి సాహసిస్తున్నా పరంధామయ్యగారు ఉద్యోగం మానలేదు. అయితే ఆయన జీవితంలో వచ్చిన పెద్ద మార్పేమిటంటే ఇదివరకు వూళ్లో పనులన్నీ ఎంతగా నెత్తిమీద వేసుకునేవాడో అంతగా యీనాడు ప్రపంచ వ్యవహారాలను నిర్లిప్తంగా చూస్తున్నాడు. ఒకనాడు ఎంతనిష్ఠగా దేవతార్చన చేసేవాడో? అంత నిష్ఠగా సొంత పిల్లల చదువూ, మంచిచెడుల విషయాలలో కృషి చేస్తున్నాడు.

ఇల్లు అమ్మగా ఆ రోజులలో నాలుగు వేల రూపాయలు వచ్చినయ్. కోటయ్య బాకీ పదిహేను వందలూ పోను మిగతా బ్యాంకులో వెయ్యి రూపాయలు పెట్టి రెండు వందల గజాల స్థలంలో పూరి పాకలు వేసుకున్నాడు. ఇంటి చుట్టూ సమంగా తోట పెంచుతున్నాడు. ఒకప్పుడు పరంధామయ్యగారిని చూచినవాళ్లు ఆయనను ఇప్పుడు గుర్తుపట్టలేరు. పెద్దపిల్లవాడికి టైప్ రైటింగూ షార్టుహాండూ చెప్పిస్తున్నాడు. రెండో పిల్లవాడి చదువు విషయంలో ఆయన చేసిన కృషి రాణించలేదు.

విచిత్రమేమిటంటే ఆయన జీవితంలో యిన్ని మార్పులు వచ్చినా, పెద్దతమ్ముడొక్కడు కూడా ఆయనను చూడడానికి రాలేదు. తండ్రి సపితంలోనే పోగా మంచిచెడులన్నీ నెత్తిమీద వేసుకొని చదువు సంధ్యలు చెప్పించి పెద్దవాణ్ణి చేసినా బావమరది అయినా ఆయనను పరామర్శించలేదు. అవును మరి? ఎందుకు ఓదార్చాలి?! వాళ్ళ ఆశని మంచినీళ్ళ ప్రాయంగా పరంధామయ్యగారు తన కీర్తి ప్రతిష్ఠలకోసం వాడుకొన్నారు.

వాళ్లందరి సంగతి అటుంచండి. పూర్వం ఆయనవల్ల సహాయంపొందిన పంతుళ్ళుగాని, మాష్టరంటే మాష్టరు పరంధామయ్యగారేనని ఇన్స్పెక్టరుకు వచ్చినప్పుడల్లా భజనచేసిన అధికారులు కాని ఆయనమీద సానుభూతి చూపించలేదు. నువ్వు ముసలివాడవయ్యావ్. నీ వొంట్లో శక్తి లేదు. ఇక ఉద్యోగం నుంచి తప్పుకోమని జిల్లాబోర్డు శాసించింది.

అయినా పరంధామయ్యగారు బాధపడలేదు. బాధపడ్డట్లు కనిపించలేదు. ఇదంతా యిలా జరుగుతుందని ఇదివరకే తనకు తెలుసునన్నట్లుగా ఆయన నిర్వికారంగానే రోజులు నెట్టుకొస్తున్నాడు.

అటువంటి రోజులలో పరంధామయ్యగారి భార్య పార్వతమ్మ కలరావల్ల మరణించింది. ఊళ్లో కలరా వ్యాపిస్తున్నదని తెలిసి పరంధామయ్యగారు పేటపేటకు ఇంటింటికీ వెళ్ళి హోమియో మందులు పంచిపెట్టాడు. కలరా రాకుండా పడవలసిన జాగ్రతలను చిన్నపెద్ద అందరికీ వివరించాడు. కాని, సొంత భార్యను కాపాడుకోలేకపోయాడు.

కలరావల్ల ఇంట్లో మనిషి మరణించడం వల్ల పరంధామయ్యగారిని పరామర్శించడానికిగాని, అఖరికి పార్వతమ్మగారి శవాన్ని శ్మశానానికి తీసుకువెళ్ళే విషయంలో సహాయపడటానికిగాని వూళ్లోవాళ్లు ఎవరూ రాలేదు.

చుట్టాలు అంతకన్నా రాలేదు. తండ్రి కొడుకులు ముగ్గురూ ఎట్లాగో తంటాలుపడి ఆ శవాన్ని శ్మశానానికి చేరవేసి దహన సంస్కారాలు అయినవంటే అయినవనిపించారు. ఆ పదిపదిహేను రోజులు గడిచినయ్. పరంధామయ్యగారే పిల్లలకు స్వయంగా అన్నంవండి పెడుతున్నాడు. పార్వతమ్మగారి మరణం పరంధామయ్యగారి దినచర్యలలోగాని, బాహ్యప్రవర్తనలోగాని మార్పు తీసుకురాలేదు.

ఆయనకు ఒకటే ఒక దిగులు రంగారావ్ ఏ నాటికయినా తిరిగి రాకతప్పదు. వచ్చి నా ఆస్తి ఏంచేశావని అడిగితే యేం చెప్పాలి? తనకేం?? ఊరు పొమ్మంటున్నది. కాడు రమ్మంటూన్నది. తన ఇద్దరు పిల్లలుకూడా యేదో ఒక్క విధంగా బతక్కపోరు. కాని, రంగారావ్ దే తనకు పెద్ద దిగులు. వాడు నెలల పిల్లవాడుగా వుండగానే తల్లి చనిపోగా తానే తల్లిగా వాణ్ణి పోషించాడు. చదువు చెప్పించాడు. పెద్ద పెద్ద కట్నాలతో పిల్లను ఇస్తామని ఎందరు వచ్చినా వాడు పెళ్ళివద్దంటే వద్దని రంగారావ్ ఎదురుతిరిగాడు. తన మాటను ఎన్నడూ ఎదురుచెప్పని రంగారావ్ పెళ్ళి విషయంలో ఎదురుతిరిగాడు. పాపం వాడికి తనంటే ఎంతఇష్టం? ఎంతగౌరవం?

MONEY'S DICTIONARY
ENGLISH - ENGLISH - TELUGU
(POCKET SIZE)
400 పేజీలు - 10,000 పదములు
వెల రు. 2/- పోస్టేజి 0-10-0.
ఉత్తరాలు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.
A. S. MONEY & CO.,
14, Sambier St., Madras-1.

అయ్యో, నాకుండలు!

ఎస్ట్రెలా బ్యాటరీలు వాడుచుంటే ఇల్లు అడ్డము తగలడమనేది వుండదు. అవి ఎక్కువ శక్తిగలిగి ఎక్కువ కాలము మన్నుటయేగాక తక్కువ ధరగలవి.

ఎస్ట్రెలా బ్యాటరీలు
ఎస్ట్రెలా బ్యాటరీస్ లిమిటెడ్.
బొంబాయి-ఢిల్లీ-మద్రాసు-కాన్పూరు-...-కలకత్తా.

రావిచెట్టులో తాటిచెట్టు

ఫొటో: పెద్ది వెంకట్రాజు (కాకినాడ)

★ నైవేద్యం ★

వాడికి కూడా పెళ్ళిచేస్తే ఒక ఇంటివాడయివుండేవాడు. వాడికి రావలసింది వాడు కూడా తీసుకొనివుంటే తన బరువు తగ్గివుండేది. ఇదే విషయం రంగారావ్‌కు తాను ఎన్నోసార్లు చెప్పాడు. కాని తనమాట వాడు పెడచెవిని పెట్టాడు. పైగా నా యిష్టం, నాకు ఈ ఆస్తిలో దమ్మిడీవద్దు. అమ్మను నేను ఎరగను. అమ్మవయినా, అవ్వనయినా నువ్వే. నువ్వుమాత్రం ఆస్తి అనవసరంగా తగలపెట్టావ్ కనుకనా? కాని, రోజులొచ్చినయ్. అంతా కొట్టుకుపోయింది. మిగిలిందేమో మిగిలింది. అదంతా నీదే నీ ఇష్టం. నువ్వు ఏంచేసుకొన్నా సరేనని వాదించాడు. అంత ప్రేమగల తమ్ముడి వాటాలోని ఇల్లు తాను అమ్మాడు. ఎందుకు అమ్మాడూ? పిల్లలకు చదువు చెప్పించడానికా? ఆడపిల్లలకు పెళ్లిళ్లు చెయ్యడానికా? వీటిలో వేటికయినా తాను ఈ అన్యాయం చేసివుంటే పరంధామయ్యగారి ఆత్మ ఇంతగా బాధపడివుండేదికాదు.

వంశగౌరవంకోసం-అంటే తాను ఫలాని వారి కొడుకు నన్న కీర్తి నిలబెట్టుకోవడానికి తాతలనాటి ఇల్లూ అమ్మాడు. నిజంగా దేవుడనేవాడు ఉంటే తాను చేసిన తప్పుని క్షమిస్తాడా? ఈ దిగులుతోనే పరంధామయ్యగారు కూడా మంచమెక్కాడు. ఇప్పుడు ఆ యింట్లో అన్నీ ఆయన పెద్ద కొడుకే చూడవలసి వచ్చింది.

ఆచారులుగారు వచ్చి చెయ్యిచూసి అట్టే యేమీలేదు రెండురోజులు లంఖణంచేస్తే అదే తగ్గిపోతుందని యేదో నాలుగుమాత్రలు ఇచ్చాడు. రెండు రోజులు కాదుగదా రెండు పదులు ఇరవై రోజులయినా జ్వరం తగ్గకపోగా సంధి పుట్టుకొచ్చింది. ఆయనతో కలిసి పనిచేసిన పంతుళ్లూ, ఆయన సహాయం పొందిన పంతుళ్లూ వచ్చి చూచి పోతున్నారు. పిల్లలను ఓదార్చుతున్నారు. అంతేగాని, ఒక్కళ్ళుకూడా వాళ్లను ఆదుకోలేదు. అటువంటి రోజులలో రంగారావ్ తిరిగి వచ్చాడు. వస్తూనే పరంధామయ్యగారి మంచంమీద పడి పసిపిల్లవాడిలాగా యేడ్చాడు. కాని, వాడి యేడుపు పరంధామయ్యగారికి వినిపించనిదే! ఆయన కలవరిస్తున్నాడు.

"రంగా...రంగా.... పాపాత్ముణ్ణి.... మోసగాణ్ణి...క్షమించవూ......" అన్నాడొకసారి.

"అవునే. నేను చేసిందంతా తప్పే. కాని, ఆ మాట నువ్వు ఇప్పుడు చెప్తే యేం లాభం? నాన్న అంటే ఈ వూళ్లో ఎంత గౌరవం వుండేది? ఆ గౌరవం నిలబెట్టడానికే నేను ఇదంతా చేశాను......" అన్నాడు మరోసారి. మరోసారి బిగ్గరగా నవ్వి...."దేవుడు. దేవుడికి నైవేద్యం. శివుడికి హారతిచ్చి, నైవేద్యం పెట్టాను. నా ఆస్తి, తమ్ముళ్ళ ఆస్తి, బావమరిది ఆస్తిలో కొంత అందుకే అయిపోయింది...ఓహో.. స్వర్గం...మీ అందరికీ స్వర్గం సిద్ధం..."

రంగారావ్ అన్నగారి జబ్బు చూచి ఆందోళనపడ్డాడు. బస్తీకి వెళ్ళి పెద్ద డాక్టరును తీసుకువచ్చాడు. ఎప్పటికప్పుడు డాక్టరు దగ్గరికివెళ్ళి మందు తీసుకురావడానికి ఒకమనిషిని పెట్టాడు.

పిల్లలను చూచి ఏడ్చాడు. పార్వతమ్మ పోయిందన్న సంగతి తెలుసుకొని పెద్ద పిల్లవాణ్ణిచూచి రంగారావ్ ఒకరోజు ఇలా అన్నాడు:

"బాబూ...అమ్మవంటి మనిషిని ప్రపంచంలో ఎక్కడా చూడం. ఎన్నికష్టాలు పడ్డదో నేనిప్పుడు చెప్పలేను. నాన్న ఆ

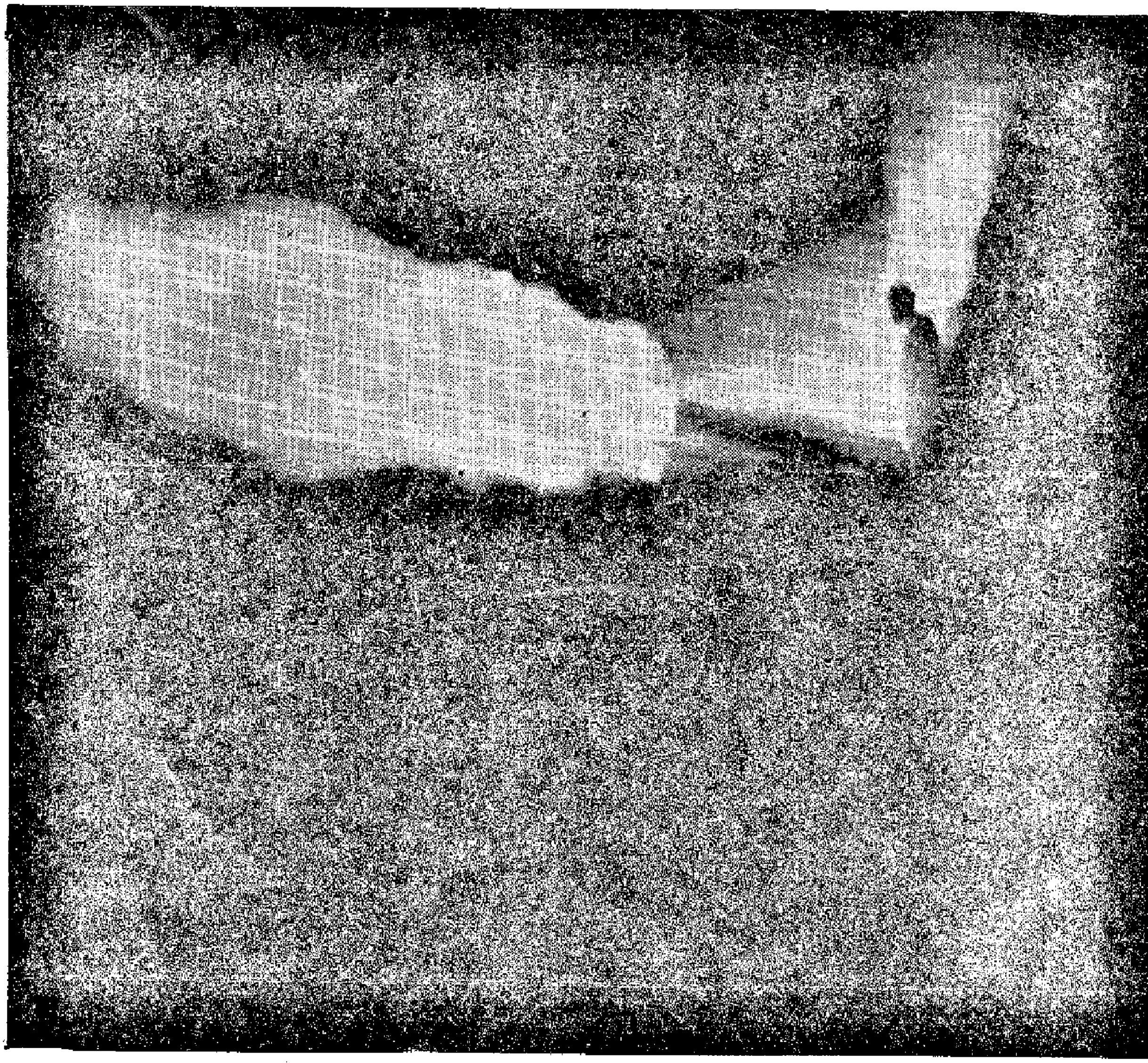

బందరులో టైమ్ సిగ్నల్

ఫోటో: ఎస్. మోహన్‌దాస్ (చిలకలపూడి)

చిడను ఇబ్బంది పెట్టారని అనను. కాని, ఆమె జీవితమే అటువంటిది. అర్ధరాత్రీ అపరరాత్రి ఎంతమంది వచ్చిపడ్డా మారు మాట్లాడకుండా వండిపెట్టేది. ఆ వండడం మామూలు వంట కాదు. ఆచారాలు కావాలి. అవన్నీ అలావుంచు. నాన్న చేతిలో ఆస్తి అంతా అయిపోతున్నదని ఆమెకు తెలుసు. తన పిల్లలకు అన్యాయం జరుగుతున్నదని ఆమెకు తెలుసు. అయినా నాకు తెలిసినంత వరకూ యేనాడూ ఆమె అన్నయ్య మాటకు ఎదురుతిరగలేదు. ఇటువంటి మీ అమ్మ మనందరికీ నిజంగా పూజ్యురాలు బాబూ."

రంగారావ్ చేయగలిగినంతా చేసినా

యలలో పరంధామయ్యగారికి కొంచెం స్పృహ వచ్చింది. తమ్ముణ్ణి గుర్తుపట్టి "రంగా...రంగా...వచ్చావా....క్షమించవూ..." అన్నాడు.

"అన్నా......" అంటూ రంగారావ్ అన్నగారిమీద పడిపోయాడు.

అంతలో పరంధామయ్యగారు పిల్లలను పిలిచి ఇలా అన్నాడు:

"అయిపోయింది బాబూ.....అయిపోయింది. బాబాయి చెప్పినట్లు నడుచుకోండి. లోకాన్ని మెప్పిద్దామని ఏమీ చెయ్యకండి. ఇతరులను మెప్పించే పనులు చెయ్యడం - చేస్తా మనుకొంటూ ఆత్మవంచన చేసుకోవడం సులభం. నిజానికి...

యలకు ఏమీ...చె...య్య......లేవు." అంతే...

పంతులు పరంధామయ్యగారి ప్రాణం... టో పోయింది.

కాని, విచిత్ర మేమిటంటే పరంధామయ్యగారి పెద్దకొడుకు మాత్రం తండ్రి మాటలను విస్మరించకుండా ఏదో లక్ష్యం సాధించదలిచిన సాధకునిలాగా జీవిత పోరాటం సాగిస్తున్నాడే గాని, తండ్రి తనను అన్యాయం చేశాడని చింతించడం లేదు. ఇక రంగారావ్ సంగతి చెప్పనే అవసరం లేదు. మిగిలిన ఆ పూరిల్లూ, ఎకరం పొలం పిల్లలిద్దరికీ రాసిచ్చాడు. దియూ...స్‌లో ఏదో ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు.